

LUDWIK STRASZEWICZ

SPOLOČENSKÁ ÚLOHA GEOGRAFIE AKO APLIKOVANEJ VEDY

Im Beitrag befasst sich der Autor mit der Problematik wie am besten die Ergebnisse geographischer Forschungen in der Praxis geltend zu machen, damit die geographische Wissenschaft durch ihren Dienst den Bedürfnissen der Volkswirtschaft sich so eine Gesellschaftsposition erringt welche ihr mit Recht gehört.

Mit diesen Problemen befassten sich die letzten Kongresse IGU in Stockholm, London und New Delhi. Am Kongress in London wurde die Kommission angewandter Geographie gebildet. Die Ergebnisse der Arbeit dieser Kommission zeigten die Situation in welcher sich die Geographie in einzelnen Ländern befindet. Wenn sich Geographen zur Lösung praktischer Probleme engagieren, wird es gewiss ihre eigene wissenschaftliche Entwicklung festigen und die geographische Wissenschaft gewinnt an wissenschaftlichem und gesellschaftlichem Prestige.

Autori učebníc geografie a prác o tzv. všeobecnej geografii sa často radi odvolávajú na staroveký pôvod tejto disciplíny a citujú Strabona a Ptolemaia ako predchodcov opisu nášho glóbusu. Nezriedka sa odvolávajú na geografické vedomosti Feničanov, Arabov, Vikingov a Normanov a tiež na svedectvá Marka Pola, nábožných pútnikov Svätej zeme, Benátčanov, Janovčanov a mnoho iných dôveryhodných vedcov a cestovateľov.

Geografia ako opisovanie Zeme, od pradávnych čias bola spoločníkom ľudí v získavaní ich vedomostí o svete a pri ich objavoch čoraz rozľahlejšieho horizontu, ohraničujúceho more, oceány a kontinenty. Ako univerzitná disciplína sa objavila predsa dosť neskoro. Nesmelo sa vyvinula z prírodnej histórie, čiže ako sa dnes hovorí z prírodných vied, alebo sa osamostatnila na humanitných fakultách, kde získala nezávislosť voči histórii, s ktorou ju spájala dlhá a ťažko sa rúcajúca tradícia.

Prvé katedry univerzitetnej geografie sa objavili v strednej Európe. V dvadsiatych rokoch 19. stor. berlínska univerzita povolala na katedru známeho bádateľa a cestovateľa K. Rittera. Prednášky Alexandra Humboldta v rokoch 1827—28 sa považujú za jeden z prelomov v rozvoji geografie ako vedy.¹ Katedru geografie na Jagelowskej univerzite v Krakove založil už r. 1849 etnograf, geograf a básnik Wincenty Pol,² ale bolo treba čakať ešte pol storočia, pokiaľ si geografia získala pozíciu ako samostatná didaktická a vedecká disciplína. Vo Francúzsku, napriek nádhernému rozvoju geografického myslenia, bola geografia na univerzitách po dlhý čas podriadená histórii a veľké dielo P. Vidala de la Blache „*Tableau de la Géographie de la Fran-*

¹ Ešte skôr, lebo r. 1821 vznikla v Paríži prvá Geografická spoločnosť na svete „Société de Géographie“.

² K. Zawistowicz-Adamska, *Wincenty Pol badacz kultury ludowej*, Warszawa 1966. S. Niemcówna, *Wincenty Pol jako geograf*, Kraków 1923.

ce", ktoré sa podnes považuje za nedosiahnuteľný vzor regionálnej metódy, objavilo sa r. 1903 ako integrálna časť mnohohväzkovej histórie Francúzska od E. Lavisse.

Pred vypuknutím prvej svetovej vojny, na väčšine európskych univerzít jestvovali katedry geografie, ktoré vychovávali geografov, ktorí potom pracovali ako učitelia na stredných školách. Je ale skutočnosťou, že v mnohých krajinách s bohatou univerzitnou tradíciou a s veľkým príspevkom v rozvoji geografického myslenia, univerzitná geografia nenašla zodpovedajúce organizačné formy a nemôže nájsť zodpovedajúci rámec, ktorý by zabezpečil jej vlastnú cestu rozvoja. Tak je to napr. v Taliansku, krajine tak zaslúžilej na poli rozvoja geografie, známej vydaním nádherných kartografických diel atď. Talianska geografia, rozbitá na mnohých univerzitných fakultách, nevytvorila nikde silnejšie stredisko, a to ani v oblasti vedeckej, ani didaktickej.³ Ešte horšia situácia je na Iberskom polostrove. V Španielsku, ktoré pred päťsto rokmi dalo svetu toľko slávnych cestovateľov a plavcov, geografia ako samostatná univerzitná disciplína sa nesmelo zjavila iba v roku 1940, pričom si ťažko získavala nezávislosť medzi humanitnými vedami.⁴

Do druhej svetovej vojny bola geografia výlučne učiteľskou disciplínou. Podobne ako dnes vo Francúzsku a vo väčšine iných normanských krajín kariérou absolventa geografie na univerzite bolo miesto na strednej škole, zakončené vo výnimočnom prípade asistentúrou, alebo katedrou na humanitnej, alebo matematicko-prírodovednej fakulte, v závislosti od toho, kde bola geografia začlenená.

V niektorých krajinách, najmä v anglosaských a škandinávskych štátoch, geografi zaujímali aj neškolské miesta. Aj keď nie často, no predsa sa objavovali v čoraz viac sa rozvíjajúcich inštitúciách priestorového plánovania. Táto oblasť priťahovala tiež geografov v druhých krajinách, najmä v Nemecku a Poľsku. V Poľsku sa začalo od roku 1936 organizovať plánovité hospodárske využitie (zagospodarowanie) krajiny, v dôsledku čoho vznikli úrady územného plánovania, ktoré síce priťahovali mladých geografov, ale tí si len s ťažkosťami získavali pozície v odbore, dovtedy vyhradenom pre architektov a prípadne pre ekonómov.

Boli to však len malé výnimky, ktoré iba potvrdzovali pravidlo o učiteľskom povolaní geografa. Situácia sa zásadne zmenila po druhej svetovej vojne. Spoločenské zriadenie, založené na spoločenskom vlastníctve a s ním spojený systém plánovaného hospodárstva, zavedený v ľudovodemokratických krajinách, vytvoril základ organizácie územného plánovania, v ktorom geografi našli vo veľkej miere zamestnanie. Zvlášť v takých krajinách ako Poľsko a Československo, v ktorých si značné časti územia vyžadovali nové plány hospodárskeho využitia, sa otvorili pred geografmi úplne nové perspektívy činnosti. V Poľsku, ktoré bolo počas vojny najviac zničené a ktoré pri svojej obnove vyžadovalo v najväčšom meradle vedomosti a skúsenosti geografov, zaujali títo zvlášť veľa zodpovedných miest v Správach územného plánovania, a potom v úradoch regionálnych plánov a urbanistických inštitúcií rôzneho druhu. V oveľa menšej miere sa geografi angažovali pri plánovaní v Československu, NDR, Maďarsku a Juhoslávii, najmenej v Rumunsku a Bulharsku, i keď sa aj tam zapojili do prúdu hospodárskej prestavby štátu, no skôr ako univerzitní profesori vo funkcii poradcov.

³ Podrobne to opísal A. Sestini vo svojom referáte na III. plenárnom zasadanií Komisie aplikovanej geografie v Liège — *Problèmes de formation en Italie*. Rapport de la 3me Réunion de la Commission de Géographie Appliquée de L'UGI, Liège 1967.

⁴ Píše o tom J. M. Casas — Torres, *Applied Geography in Spain*, Colloque International de Géographie Appliquée. Rapport de la 3me Reunion de la Commission de Géographie Appliquée de L'UGI, Liège 1967.

V zhode s tradíciou sa v prácach na územnom plánovaní ocitli geografi Veľkej Británie, Belgicka, Dánska, Holandska a Švédska. Značné sú najmä úspechy aplikovanej geografie vo Veľkej Británii. Podrobne o nich hovoril vo vyčerpávajúcom referáte na I. plenárnom zasadaní Komisie aplikovanej geografie pri Medzinárodnej geografickej únii v Prahe-Libliciach prof. J. W. House.⁵ „Aplikovaná geografia vo Veľkej Británii je spríbuznená skôr s geografiou človeka než s fyzickou geografiou a veľmi správne sa zameriava na stále sa rozširujúce mestské a regionálne plánovanie“ napísal tento autor. Plánovanie je teda hlavnou sférou činnosti aplikovanej geografie vo Veľkej Británii. Jeho začiatok sa datuje od roku 1943, keď sa utvorilo Ministerstvo plánovania miest a dedín a vyšiel zákon *Town and Country Planning Act*. V tomto ministerstve, ktoré má dnes názov Ministerstvo bytového hospodárstva a miestnej samosprávy, pracuje veľa geografov, ktorí sú členmi regionálnych pracovných skupín. Okrem toho geografi vo Veľkej Británii pracujú v diplomacii a v ozbrojených zložkách, v uholnom a naftovom priemysle, ako aj v mnohých iných odvetviach výroby, v stavebníctve a podnikoch verejného významu, v územnej samospráve, v nakladateľstvách a žurnalistike a v mnohých iných odboroch. Práca geografov mimo školstva je v tejto krajine považovaná za normálnu vec a nevzbudzuje pochybnosť alebo výhrady.

Na druhej strane Atlantiku je aplikovaná geografia považovaná za osobitnú disciplínu geografických vied a má mimoriadny spoločenský význam. Jej rozvoj v posledných rokoch je priamo udivujúci. Ohromné množstvo geografov je zamestnaných predovšetkým v štátnych službách. Ako tvrdí G. E. Pearcy, vyše 600 geografov pracuje vo vládných inštitúciách a okrem toho niekoľko sto v inštitúciách štátov a v mestských správach.⁶ Taktiež veľa geografov pracuje v priemysle a obchode. V období 1960—1963 vzrástol počet geografov, ktorí pracovali v podnikoch tohto druhu z 200 na 350.

Aj praktické použitie geografie v Sovietskom zväze má najrozmanitejšie formy. Podobne ako v mnohých iných krajinách, značné množstvo absolventov geografických fakúlt nachádza zamestnanie mimo školstva. Ako udáva I. V. Komar, bolo r. 1965 z 1003 členov moskovskej pobočky Geografickej spoločnosti vyše 74 % zamestnaných vo vedecko-výskumných inštitúciách a v rôznych podnikoch praktického charakteru.⁷ Okrem toho praktické práce, ktoré sú vykonávané z vlastnej iniciatívy, alebo na konkrétnu objednávku sú súčasťou vedeckých plánov jednotlivých katedier a ústavov Akadémie vied a univerzít. Zaujímavú činnosť vykonávajú inštitúcie geografickej analýzy, ktoré majú veľký praktický, ale aj vedecký význam.

Je príznačné, že táto, čoraz živšie sa rozvíjajúca spolupráca geografov s praxou, nenašla patričný odraz vo vydávaných publikáciách. Termín „aplikovaná geografia“ bol použitý ešte koncom 19. storočia A. J. Herbrtsonom vo Veľkej Británii, avšak vyše pol storočia sa nepodnikla diskusia ani o obsahu, ani o rozsahu tohto pojmu. V krajinách, kde sa aplikovaná geografia priaznivo rozvíjala, nepovažovali za potrebné písať o nej špeciálne štúdie a príspevky, ba použitiu geografie sa nevenovali ani žiadne publikácie, ktoré by bolo hodno spomenúť. Naproti tomu sa ozvali Francúzi. Ich krajina, s veľkými tradíciami geografického myslenia a formovania, ktorá kedysi

⁵ J. W. House, *Great Britain, La Géographie Appliquée dans le Monde, Actes de la Réunion à Prague du 13 en 18 septembre 1965*, Prague 1966.

⁶ G. E. Pearcy, *Applied Geography in the United States*, op. cit.

⁷ I. V. Komar, *Prikladnoje značeniye geografii i praktičeski napravlennyje issledovanija moskovskich geografov*. Doklady Instituta Geografii Sibiri i Dalnego Vostoka, vypusk 9, Irkutsk 1965.

bola predchodcom nových ideí, ocitla sa v závoze a francúzska univerzitná geografia, zamotaná v tradičných akademických formách, v slepej uličke osobitného druhu.

Niekoľko francúzski geografi, ktorí si boli vedomí kritickej situácie svojej disciplíny, uderili na poplach. V roku 1960 M. Phlipponneau vydal knihu pod titulom „Géographie et Action“, v ktorej skritizoval pomery, ktoré panujú v tejto oblasti vo Francúzsku, pričom predstavil z jednej strany anglosaské vzory, z druhej strany vzory zo socialistických krajín Európy.⁸ O rok neskôr, r. 1961 sa uskutočnilo v Štrasburgu kolokvium o aplikovanej geografii⁹ a takto Francúzsko, ktoré bolo dovtedy v tejto oblasti v ústraní, stalo sa organizátorom hlavnej diskusie na túto veľmi podstatnú a životnú tému. Na čelo francúzskych geografov, ktorí forsírujú zavedenie aplikovanej geografie do univerzitných programov i profesionálnej kariéry sa k boku prof. Phlipponneau postavili dvaja profesori univerzity v Štrasburgu E. Juillard a J. Tricart, ako aj prof. J. Labasse z Lyonu. Naproti tomu známy parížsky profesor zo Sorbonny P. George na to odpovedal článkom s príznačným titulkom: „Či jestvuje aplikovaná geografia?“¹⁰

Medzitým záležitosť aplikovanej geografie sa stala medzinárodným problémom, o čo sa pričínili čoraz početnejšie publikácie.¹¹ Do roku 1960 sa Medzinárodná geografická únia zdráhala zaviesť aplikovanú geografiu do oblasti svojej činnosti. Na kongrese Únie v Lisabone bola r. 1948 utvorená komisia územného plánovania pod vedením J. Gottmanna, no jestvovala iba štyri roky a na nasledujúcom kongrese vo Washingtone nebola obnovená. Po osemročnej prestávke pracovala r. 1960 na kongrese Únie v Stockholme sekcia aplikovanej geografie. Podobná sekcia pracovala na kongrese v Londýne r. 1964.¹² Na tomto kongrese rozhodlo valné zhromaždenie Medzinárodnej geografickej únie, založiť Komisiu aplikovanej geografie. Za predsedu bol zvolený prof. O. Tullippe z Univerzity Liège (Belgicko) a za riadnych členov prof. P. H. Nash z Univerzity Rhode Island (Spojené štáty americké), M. Phlipponneau z Univerzity Rennes (Francúzsko), M. Shafi z Univerzity Aligarh (India), V. B. Sočava zo Sibírskeho inštitútu v Irkutsku (ZSSR) a L. Straszewicz z Univerzity v Lodži (Poľsko). Na prvom zasadaní rozhodla Komisia zapojiť do práce okolo 60 ďalších členov korešpondentov, ktorí reprezentujú všetky kontinenty a sú známi odborníci z aplikovanej geografie na medzinárodnom poli.

Plán práce Komisie na štvorročné obdobie 1964—1968 sa zhrňoval v troch zásadných bodoch:

1. Vymedziť odbor a obsah aplikovanej geografie a jej používateľov.
2. Vymedziť zoznam osôb, ktoré používajú metódy aplikovanej geografie.
3. Určiť charakter a druh doplňujúcich štúdií pre univerzitných absolventov, ktorí sa chcú venovať práci v oblasti aplikovanej geografie.

Plnenie tohto programu vyžadovalo konfrontáciu geografov, ktorí neraz pracujú v úplne rozdielnych podmienkach, oboznámenie sa s ich situáciou, i vzájomné poznávanie sa kvôli výmene názorov a skúseností. Preto Komisia organizovala štyri plénarne zasadania v rôznych krajinách sveta: v roku 1965 v Prahe-Libliciach, 1966

⁸ M. Phlipponneau, *Géographie et Action. Introduction à la Géographie appliquée*, Paris 1960.

⁹ Colloque National de Géographie appliquée, Strasbourg 20—22 April 1961, Paris 1962.

¹⁰ P. George, *Existe-t-il une Géographie Appliquée*, Annales de Géographie 1961, nr. 380.

¹¹ Možno tu vymenovať brožúru o aplikovanej geografii v Belgicku, pripravenú na kongres v Londýne „*Les applications de la géographie en Belgique*“ Liège 1964.

¹² 20th International Geographical Congress, Congress Proceedings.

v Kingstone (Rhode Island, USA), 1967 v Liège a v roku 1968 v čase XXI. Kongresu v Aligarh — New Delhi.

Štvorročný výsledok práce Komisie, vyjadrený okrem iného v troch objemných zväzkoch,¹³ ktoré obsahujú materiály uskutočnených vedeckých zasadanií, mal za následok jej reaktivizáciu na XXI. Kongrese v New Delhi r. 1968. Valné zhromaždenie Únie uznalo dôležitosť aplikovanej geografie a jej mimoriadnu úlohu v rozvoji geografie, a dalo jej štatút stálej komisie.¹⁴ Na miesto prof. O. Tulippe, ktorý r. 1968 zomrel, bol za predsedu komisie zvolený prof. M. Phlipponneau a za riadneho člena prof. J. Sporck z Univerzity Liège. Československo reprezentuje v Komisii dr. M. Střída z Prahy.

Na horeuvedených plenárnych zasadaniach Komisie aplikovanej geografie Medzinárodnej geografickej únie sa zúčastnilo celkom vyše 200 účastníkov, ktorí reprezentovali 31 krajín, menovite: Austráliu, Belgicko, Brazíliu, Československo, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Indiu, Izrael, Japonsko, Juhosláviu, Kanadu, Kóreu, Kubu, Maďarsko, Maroko, Mexico, Nemeckú demokratickú republiku, Nemeckú spolkovú republiku, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Sovietsky zväz, Spojené štáty americké, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko, Turecko a Veľkú Britániu. Zaznamenali veľký výsledok v oblasti poznania situácie, v ktorej sa nachádza svetová geografia, pretože väčšina referujúcich podala celkové zhodnotenie pozície a úlohy geografie v kultúrnom a hospodárskom živote krajín, ktoré reprezentovali. Z tejto bohatej literatúry sa vytvára dosť špecifický obraz. Vedľa krajín, v ktorých si geografia vydobyla svoju zodpovedajúcu univerzitnú a spoločenskú pozíciu, je veľa iných, kde je situácia geografie priamo žalostná. Referáty našich kolegov z Talianska, Španielska, Portugalska, Turecka, Mexica a mnohých iných krajín, ukazujú na neobyčajne ťažkú úlohu, udržať geografiu na úrovni univerzitnej disciplíny, rovnocennej iným, všeobecne uznávaným, ktoré sa tešia úcte a všeobecnému uznaniu. V iných krajinách, ako v Nórsku, Švajčiarsku, alebo Japonsku sa pociťuje zaostávanie, ktoré je spôsobené na jednej strane širokými predsavzatiami a na druhej zasa nedostatkom diplomovaných geografov v dôsledku čoraz viac sa krátiaceho programu strednej školy. Vyjadrenia predstaviteľov krajín s rozmanitým stupňom rozvoja geografie sú z tohto hľadiska jednoznačné: Iba zodpovedné zaručenie mimoškolských pracovných príležitostí pre geografov, môže zabezpečiť našej disciplíne primerané podmienky rozvoja. Súčasne v týchto vyjadreniach výrazne vyniká skutočnosť, že tam, kde geografia zostáva iba univerzitnou disciplínou a vyučovacím predmetom na školách, neteší sa väčšej popularite a jej spoločenská úloha je nevelká.

Ak sa univerzitné ústavy geografie vhodne zaangažujú na praktické práce, upevní im to zároveň vlastný vedecký rozvoj. Najlepšie o tom svedčí príklad talianskeho geografického strediska v Turíne, ktoré svoj rozvoj oprelo o práce vykonávané na príkaz regionálnych plánovacích inštitúcií. Je to čulo sa rozvíjajúci ústav ekonomickej geografie „Laboratorio di Geografia Economica Piero Gribaudi“ na ekonomickej fakulte, vedený prof. F. Gribaudim. Význam aplikovanej geografie tiež dokonale pochopili španielski geografi, ktorí zorganizovali v Madride Ústav aplikovanej geografie a od roku 1969 vydávajú špeciálny časopis „Revista Española de Geografía Aplicada“.

Charakteristickou črtou posledného obdobia, ktoré je spojené s aktívnou činnosťou

¹³ La Géographie Appliquée dans le Monde, Prague 1966, *Proceedings of the Second International Meeting Commission on Applied Geography, Kingston, Rhode Island 1967, Colloque International de Géographie Appliquée, 3me Réunion de la Commission de Géographie Appliquée de L'UGI, Liège 1967.*

¹⁴ IGU — Bulletin, vol. XX. No 2, 1969.

Komisie aplikovanej geografie Medzinárodnej geografickej únie, je zjednocovanie sa geografov, ktorí pracujú v praxi, do osobitných zväzov s vedeckým i odborným charakterom. Oddávna v rámci Americkej geografickej spoločnosti pracuje Komisia aplikovanej geografie (Committee on Applied Association of American Geographers), ktorá r. 1966 zorganizovala vedecké zasadanie v Kingstone. V roku 1965 Poľská geografická spoločnosť utvorila stálu Komisiu aplikovanej geografie pod vedením autora tohto článku. V Nemeckej spolkovej republike jestvuje spoločnosť s praktickým charakterom „Verband Deutscher Berufsgeographen“¹⁵ a vo Švajčiarsku, vďaka starostlivosti prof. W. K ü n d i g - S t e i n e r a, vznikla „Société Suisse de Géographie Appliquée“.¹⁶

Činnosť geografov sa tradične ohraničuje do štyroch oblastí: učiteľstva, vedecko-výskumnej činnosti, informácie spoločnosti o krajine a svete a činnosť praktická v rôznych oblastiach národného hospodárstva (tzv. aplikovaná geografia). Úloha a význam jednotlivých odvetví sa mení v závislosti od spoločenskej potreby, školského systému, záujmu oficiálnych orgánov i širokej verejnosti o geografickú literatúru atď. Ostatne, v celom svete sa zmeňujú úloha geografa-učiteľa a vzrastá jeho význam ako špecialistu v rôznych odboroch. V Spojených štátoch amerických nachádzajú geografi zamestnanie v štátnej administratíve a v armáde, v územnom plánovaní i v tzv. „vede o trhu“ — marketing research.¹⁷ V uvedených súkromných firmách nachádzajú geografi primerané miesta, ktoré zodpovedajú ich kvalifikácii. Napríklad M. A p p l e b a u m sa dlhý čas s veľkým úspechom zaoberá lokalizáciou maloobchodných stredísk tzv. shopping-centres. V jeho kancelárii v Bostone a na jeho objednávku pracujú na rôznych univerzitách desiatky geografov, ktorí robia štúdie, ktoré sa tešia veľkému uznaniu ekonómov a obchodníkov.¹⁸ V súčasnosti v Poľsku zaujíma vyše 80 % univerzitných absolventov geografie mimoškolské miesta, najmä v regionálnom plánovaní a v urbanistike, v inštitúciách pre zhotovovanie investičnej dokumentácie, vo fyziografických pracoviskách, pri pôdnej klasifikácii a pod. Okrem toho, podobne ako v iných krajinách, geografi pracujú v rôznych oblastiach života, ktoré nemajú súvislosť s nadobudnutým pôvodným vzdelaním. V tom prípade geografické štúdiá predstavujú hlavné vzdelanie, podobne ako vzdelanie právnické, ktoré pomáha v aktívnom živote na miestach, ktoré nevyžadujú presne vymedzenú kvalifikáciu.

Tejto životnej situácii geografov nie vždy zodpovedá program univerzitného štúdia. Je to často tradičný program, ktorý sa vyvinul v období pred 1. svetovou vojnou, kedy všetci geografi si volili učiteľskú kariéru. V konečnom dôsledku učíme študentov didaktiku výučby, zatiaľ čo žiaden z nich nikdy nebude učiteľom, ale ich neučíme veľa predmetov, ktoré sú potrebné v odbornej práci. Pravda, už v mnohých krajinách učebný program zahrňuje predmety potrebné v praxi (ako ekonometria, technológia výroby, územné plánovanie, urbanistické problémy a pod.), ale stále je veľa krajín na svete, kde záväzný program je dnes jasným anachronizmom.¹⁹ Tak je to napr. vo Francúzsku, kde sa však od doby vydjenia publikácie M. P h i l i p p o n n e a u a kolokvia v Strasbourgu veľa zmenilo. Nielen že sa tam objavili nové pojmy ako „géo-

¹⁵ *Die Geographie in Wissenschaft, Wirtschaft und Verwaltung*, Wiesbaden 1964.

¹⁶ W. K ü n d i g — S t e i n e r, *Formation complémentaire indispensable aux géographes travaillant en Géographie appliquée en Suisse*, Colloque International Liège, op. cit.

¹⁷ *Geography as a professional field*, Bulletin 1966, No 10.

¹⁸ Svoje skúsenosti publikoval v mnohých článkoch, okrem iných *The Geographer in Business and his Requisite Training*, Professional Geographer, nr. 2, 1947.

¹⁹ Tejto témy som sa dotkol v článku p. tit. „W sprawie przydatności uniwersyteckiego wykształcenia geograficznego dla praktyki“, Życie Szkoły Wyższej, Rok XVII, z. 5. 1969, s. 121—128.

graphie active“,²⁰ alebo „géographie volontaire“²¹ ale účasť geografov vo formovaní sa novej priestorovej štruktúry národného hospodárstva nepomerne vzrástla. Nadalej však systém univerzitnej výchovy, ktorý sťažuje východisko zo závozu, zostal tradičný, okrem revolučných zmien, zavedených po roku 1968.

Problémom výchovy geografov pre potreby praxe bolo venované III. plenárne zasadanie Komisie aplikovanej geografie Medzinárodnej geografickej únie v Liège r. 1967. Týmto problémom bude určite mnoho pozornosti venovať Komisia „Geography in Education“ utvorená na kongrese v New Delhi, pod vedením prof. F. Gribaudio. Pojem „aplikovaná geografia“ je zaiste veľmi nedokonalý a vzbudzuje mnoho výhrad, ale všetci vieme, o čo tu ide. Ide menovite o využitie geografickej vedy a použitie geografických metód pri riešení problémov, ktoré vystupujú v rôznych oblastiach spoločenského a hospodárskeho života. Ak ním operujeme, uvedomujeme si jeho zmluvnosť.²² Ak sa dohodneme, že geograf, zamestnaný v plánovacej inštitúcii sa stane urbanistom a geograf zamestnaný vo fyziografickej kancelárii geológom, sme presvedčení, že vo svojej odbornej práci využíva nadobudnuté geografické vedomosti. Ak ale naopak, vykonáva ako expert na príkaz zvonka zodpovedné práce geografickými metódami, môžeme hovoriť o aplikovanej geografii. Práve také práce sa vo väčšine vykonávajú na ústavoch akadémií vied socialistických krajín. Taký charakter majú štúdie, vykonávané katedrami geografie na objednávku úradov a štátnych inštitúcií, také práce vykonáva Stredisko aplikovanej geografie univerzity v Strasburgu a taký charakter mala práca, ktorú vykonala kolektív francúzskych geografov na území tureckej Trácie.

Aplikovaná geografia je novou obmenou starovekých poznatkov o zemi, ktorú predstavujú Ptolemaios a Strabon. Pri využití stáročných skúseností vedcov a objaviteľov, nasledujúc výskum a vytrvalosť geografov-naturalistov 19. storočia, ako aj pekné vzory veľkých regionálnych syntéz Vidala de la Blacha a jeho nástupcov — javí sa aplikovaná geografia ako nová, nezávislá a tvorivá veda, ktorá priťahuje živé myšlienky a ktorá vzbudzuje vášň činnosti pre spoločenské blaho.

Z poľštiny preložil F. Podhorský

Do redakcie došlo 20. 1. 1970

Ludwik Straszewicz

THE SOCIAL ROLE OF GEOGRAPHY AS AN APPLIED SCIENCE

To assert the results of one's own investigations in the practical life, eventually to serve economic, social and cultural needs of society, in another way, that is the interest of workers engaged in respective scientific branch, that is even of geographers. The problems concerned with that make the contents of this paper.

First the author has evaluated the development of geography and its position in the individual states. Where the geographers have join in filling different practical needs of the national economy, there geography has acquired for itself even respective social appreciation and

²⁰ P. George, R. Gugliemo, B. Kayser et L. Lacoste, *La Géographie Active*, Paris 1964.

²¹ J. Labasse, *L'organisation de l'espace*, Éléments de Géographie Volontaire, Paris 1966.

²² Zaujímavú diskusiu na túto tému urobil E. Száma — Kováts v *Geographica Helvetica* XXI, z. 3, 1966.

position. There are countries, however, where the only career of the graduated in geography is the profession of teacher and geography as a science depends upon other natural or social sciences. That is why these problems were dealt with at latest congresses of the International Geographical Union in Stockholm, London and New Delhi. It is characteristic that the discussion on this subject was presented by French geographers, which felt the unfavourable situation in this direction most. At the congress in London the General Assembly of the International Geographical Union had decided to set up the Commission on Applied Geography.

The working plan of the commission for the four-year period was concentrated upon defining the object and content of applied geography, compiling a list of persons using the methods of applied geography, and determining the supplementary studies for the students that wish to work within the sphere of applied geography. And that is why four sessions of the commission took place, namely in Prague and Liblice 1965, Kingston (Rhode Island, USA) 1966, Liège 1967, and Aligarh 1968, especially owing to change of opinions and experience as well as to strike personal acquaintances of geographers, too. The four-year result of work of the commission expressed besides three volumes and other ample literature has brought great successes in the sphere of the recognition of situation that the world geography is situated in, because in the above mentioned sessions more than two hundred participants from 31 countries of the world took part. Their expressions are univocal: only a responsible guaranty of job opportunities for geographers besides school is able to assure adequate conditions for advance in geography.

If geography and the geographical institutes of universities are suitably engaged in practical works, their own scientific advance shall be strengthened. The best evidence of it is given by the examples of the Italian geographical centre in Torino as well as of the French centre of applied geography in Strasbourg. The best practical assertion is found by geographers of the socialist countries, especially in Poland and the ČSSR, in Anglo-Saxon countries, especially in Great Britain and the USA.

To correspond to the requirements of practice as to the program of study at universities, the commission „Geography in Education“ under the leadership of Professor F. Gribaudi was set up at the congress in New Delhi.

There are many problems before us to be solved, we know, however, that the question concerns the utilization of geographical science as well as the application of geographical methods in solving the practical problems of social and economic life.

From the Slovak translated by A. K r a j č i r